

Universal Declaration of Human Rights - Ga

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

JENJEN KPAŊMƆ NI KƆƆ GBƆMƆ ADESA HEGBEI AHE

MLIBOTEMƆ

Akeni aŋƆƆ nƆ ake afƆ gbƆmei adesai fƆe ake mei ni yeƆ egbƆ ke heyeli ko ni anyeŋ ashƆ ye ameden, ni nomei ji heyeli, jalesane ke toinjoƆe shishifai ye je le mli hewƆ le,

Akeni bu ni abuuu, ke asan gbƆmƆ adesai hegbei anƆ ni anaanaa ye shikpƆŋ le etsƆ gbƆmƆ yitson ni eha efeƆ yiwale nii, ke amrƆ nƆe gbegbelemƆ ake mei foji anine ashe ameshweenii anƆ bƆ ni ameaanye amewie nƆ ni amesusuƆ ye nƆ ko he, amehe nƆ ni amesusuƆ ake eja gbe pe ameye, akanye awo amehe gbeyei dƆŋŋ, ni asan akakama ame nƆ ko nƆ ko hewƆ le,

Akeni suƆmƆ ni asumƆƆƆ ake atsƆƆ gbe kroko nƆ ajieƆ yiwale nƲyeli ko hewƆ ni ehiaa ake awo mla ni baafai gbƆmƆ adesai hegbei ahe hewƆ le,

Akeni ehe hiaa ake akai he aha naanyobƆ ahi maji aten hewƆ le,

Akeni mei ni yeƆ Jenmaji EkomefeemƆ Ku le mli le ema amehemakeyeli ni ameyƆƆ ye gbƆmƆ adesai mli, ke agbojee ke egboyeli ni kai hii ke yei aten nƆ aduatsƆ, ni ametswa amefai shi hu ake amebaabƆ mƆden koni shihile mli aŋƆƆ fe tsuutsu, ni heyeli ahe shi jogbanƋ ye Jenmaji EkomefeemƆ Ku le kpaŋmƆ le mli hewƆ le,

Akeni maji ni yeƆ Jenmaji EkomefeemƆ Ku le mli le ewo shi ake ameke ku le baafee ekome bƆ ni afee ni hie asƆ, ni asan gbƆmƆ adesai hegbei ke heyeli ahe shi hewƆ le,

Akeni shishinumƆ ni aaana ye hegbei ke heyeli nƆe ahe baafee nƆ oti ni abaadamƆ nƆ koni shiwoo nƆe aye omanyehewƆ le,

BeƆ, Agbene

Kpee Wulu le miiha ale

Jenjen KpaŋmƆ ni kƆƆ GbƆmƆ Adesai Hegbei Ahe nƆe

Ake mei fƆe ke jenmaji fƆe asusumƆ kpai, koni mei anƋroanƋroi ke kui fƆe adamƆ kpaŋmƆ nƆe nƆ ameba mƆden ametsƆ nitsƆmƆ ke tsasemƆ nƆ ye majian ke maji aten nifeemƆ anƆ ameha emli hegbei ke heyeli le ahe shi ye je le mli fƆe ye maji ni yeƆ Jenmaji EkomefeemƆ Ku le mli dienƧe, asan ke shikpaji ni yeƆ ameshishi anƆ bii hu anifeemƆ mli.

GbejianƧoo 1

AfƆ gbƆmƆ fƆe gbƆmƆ ye agbojee mli, ke hegbe ko ni damƆ neƆe koome nƆ. GbƆmei fƆe ye jwanƧmƆ ke henilee, ni no hewƆ le esa ake amehe ahi shi ye nyemi suƆmƆ mli.

GbejianƧoo 2

MƆ fƆe mƆ ye hegbe ake eyeƆ hegbei ni yeƆ kpaŋmƆ nƆe mli le amli nƲƆmƆ le eko, bƆ ni naatsii ko kwraa be ye jaku mli ni aje, hewolo su ni ahie, nuu loo yoo ni aji, wiemƆ ni awieƆ, jamƆ mli ni ayƆƆ, manƧaneyeli shidaamƆ mli aloo susumƆ ni ayƆƆ ye nƆ ko he, man nƆ ni aje, nii ni ayƆƆ, weku mli ni aje aloo gbenaa ko ni ahie hewƆ.

Asaŋ akwe koni akajie niaan bɔ ni ake ma ko man ni eje le agbojee miitsu nii ye hegbei nee agbefaŋ, keji man le ena heyeli jio, aaje man kroko na aakwe esaji ana jio, enako heyeli jio, aloo eha nyeli ko shishi fa ke fa.

Gbejianotoo 3

Ma fee ma ye hegbe ake ehio wala nee mli, ake ena heyeli, koni akwe ni efee shweshweeshwe hu.

Gbejianotoo 4

Esaaa ake ayea ma ko nyɔŋ, aloo ahaa esoma ma ko bɔ ni ejaaa gbe; aahi nyanyeli ke gbomahoma gbejianotoi srɔtoi fee.

Gbejianotoo 5

Esaaa ake ake yiwale nyotso ma ko, aloo ake ehie tsumo shikpaŋ, aloo afe le anisenii kegbalaa etoi.

Gbejianotoo 6

Mlanaa le ma fee ma ye hegbe ake ake woo haa le ake gboma adesa.

Gbejianotoo 7

Mlanaa le mei fee yea egba, ni esa ake akwe koni ma fee ma afee shweshweeshwe bɔ ni hieiankwema ko kwraa be mli. Esaaa ake akwea hieian ye ma ko ma ko gbefan keji aye le sane ko ni ke kpanma nee kpaaa, aloo awo yin koni afee na ko ni kpanma nee enmee he gne.

Gbejianotoo 8

Ma fee ma ye hegbe ake ehio koni kojomhe ko aye esane eha le bɔ ni hieiankwema be mli, keji aye le toikadoma sane ni teo shi eshia kpanma nee, aloo Man Mlatso le, aloo hegbe ni eya ye mlanaa le.

Gbejianotoo 9

Esaaa ake ama ma ko, aloo atsi enaa, aloo atswaa enaneshi tu keji aboteko sane ko ni akeshi le mli jogbanŋ.

Gbejianotoo 10

Ma fee ma ye hegbe ake keji ena sane ko le, ajinafoi ni ahe be sane le mli akojo le bɔ ni hieiankwema be mli, ni asaŋ amebo egbee toi kema shi.

Gbejianotoo 11

1. Keji ma ko na sane ni sa toigbalam le esaaa ake abua le fa ye najian, beja akojo le ye man hie, beian ni aha le hegbe fee ni sa ake ena kefa ehe jogbanŋ hu.

2. Esaaa ake abua ma ko fa ni sa toigbalam keji efee aloo efee na ko ye man mlanaa aloo jenmaji aten mlanaa, keji beian ni afo sane le afo ena le awoko nakai mla le. Ni esaaa hu ake toigbalam le naa waa fe bɔ ni mla letsa nakai beian le.

Gbejianotoo 12

Esaaa ake ake he wo ma ko teemaŋ sane, eweku, eshia, aloo eke mei aten sharama saji amli, ni esaaa ake agbea ma ko he gua hu. Ma fee ma ye hegbe ake mla faa ehe ye enemei agbefaŋ.

Gbejianotoo 13

1. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake eyaa he fɛɛ he ni esumɔɔ, asan ni ehio man fɛɛ man ni esumɔɔ mli hu.
2. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake eshio man ko nɔ, kɛ lɛ diɛntse eman tete, ni eyɛ hegbe hu ake ekua esɛɛ keyaa eman ekonɔ.

Gbejianɔtoɔ 14

1. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake eyabaa abo yɛ man kroko nɔ kejo yiwale naa foi.
2. Ake hegbe nɛɛ tsuuu nii keji yiwale nɛɛ ejɛɛ efɔɔfeemɔ ni kɔɔ mansaneyeli he, aloo eje nifeemɔ ko ni kɛ Jenmaji Ekomefeemɔ Ku lɛ yinto ke gbejianɔtoi lɛ kpɔaa.

Gbejianɔtoɔ 15

1. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake ana lɛ ake man ko nɔ nyo.
2. Esaaa ake ahaa mɔ ko nmɛɔ manɔyo hegbe ni eyɔɔ bɔ ni mla enmɛɛɛ gbe, aloo aaatsi enaa koni ekanye etsake ejiakumanɔ.

Gbejianɔtoɔ 16

1. Esaaa ake hewolo su, loo man nɔ ni aje, loo jamɔ mli ni ayɔɔ tsio hii kɛ yei ni eshe gbɔla gbe ake amekabote gbɔlashihile mli kawo shwiei. Amɛboteko gbɔlashihile mli jio, amɛbote gbɔlashihile mli jio, amɛfo gbɔlashihile mli jio, esa ake ana amɛ ake ameyɛɔ egbɔ.
2. Ja mɛi enyɔ nɛɛ ekpele nɔ dani amɛbaanye amɛbote gbɔlashihile mli.
3. Weku ji man shikwɛɛ, ni ehiaa ake abaa yi.

Gbejianɔtoɔ 17

1. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake enaa lɛ diɛntse enii, aloo eke mɔ kroko fɛɛ ekome kenaa nii.
2. Esaaa ake ashɔɔ mɔ diɛntse nii ni eyɔɔ yɛ edɛɔ bɔ ni mla enmɛɛɛ gbe.

Gbejianɔtoɔ 18

Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake ekɔɔ lɛ diɛntse eyin yɛ susumɔ ko he, ni eke ehe woɔ jamɔ fɛɛ jamɔ ni esumɔɔ mli. Hegbe nɛɛ nmɛɔ lɛ gbe hu koni etsake ejamɔ loo chemɔkeyeli, kɛ hegbe ake lɛ ekome too, aloo eke mɛi krokomei afee ekome kɛha mɛi anu ejamɔ lɛ he yɛ nitsumɔ, nifeemɔ kɛ kusumfeemɔ mli yɛ manjaanɔ loo teemɔ.

Gbejianɔtoɔ 19

Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake esusuɔ nɔ ko he bɔ ni esumɔɔ, ni ehaa aleɔ hu. Hegbe nɛɛ nmɛɔ lɛ gbe hu koni ekanme mɔ kroko gbe ni eetsake ejwenmɔ; ni ebaanye etsɔ gbe fɛɛ gbe nɔ etao, aloo enine ashe, aloo eha ale sane ko loo susumɔ ko keje man fɛɛ man nɔ, bɔ ni ake husu tsuuu nii.

Gbejianɔtoɔ 20

1. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake eke ehe bɔɔ ku aloo henaabuamɔ ko ni atse koni afee nɔ ko yɛ toinjɔle mli.
2. Esaaa ake anyɛɔ mɔ ko nɔ koni eke ehe abɔ ku ko.

Gbejianɔtoɔ 21

1. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake le dientse efataa mei krokomei ahe kekuraa eman, aloo etsɔɔ oshikifɔɔ nɔ ekɔɔ mɔ kroko koni edamɔ enaa.

2. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake eyeɔ nibii ni man keyeɔ ebuaa manbii le mli nɔmɔ le eko.

3. Manbii asuɔmɔnaa nii nɔ abaadamɔ akura man le, ni abaatsɔ oshiki krɔnɔ ni ato be ni akefɔɔ, ni asan mei fɛɛ fɔɔ yɛ teemɔn, aloo gbe kroko ni shishiumɔ be mli nɔ ale amesuɔmɔnaa nii nɛɛ.

Gbejianɔtoo 22

Manɔyo fɛɛ manɔyo yɛ hegbe ake man akwe koni efɛe shweshweeshwe, ni esa ake ena hegbe koni ana le hu egbojee kawula shi. Enɛ feemɔ bbaje man le mɔdenbɔɔ ke maji atɛn ekomefeemɔ mli, ke bɔ ni man fɛɛ man gbejianɔtoo ke ejwetri shidaamɔ yɔɔ ha; ni nakai nɔnɔ hu shika hejaatsɔɔ, shɔramɔ ke kusum hegbei ni manɔyo aaama le baaye ebua koni ake woo aha mɔ fɛɛ mɔ.

Gbejianɔtoo 23

1. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake etsuɔ nii, ake etsuɔ nɔ ni le dientse esumɔɔ, ni ake le aye jalɛgbɛ yɛ nitsumɔ le mli, ni akwe koni enitsumɔ akaje edɛn hu.

2. Esa ake mei ni tsuɔ nitsumɔ kome ana nyɔmɔwoo kome bɔ ni hieiankwemɔ be mli.

3. Esa ake awoɔ nitsulɔ fɛɛ nitsulɔ nyɔmɔ ni sa enitsumɔ le, koni eke ɛnɔ ke ebii aye nii bɔ ni baashe amɛnaa; ni keji eechia le, atsɔ yelikebuamɔ gbɛ ko nɔ afee he eko aha amɛ.

4. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake etseɔ, aloo eke ehe dɔmɔɔ nitsulɔi aku ko koni eketao esaji anaa.

Gbejianɔtoo 24

Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake ejɔɔ ehe, ni ejieɔ ehietserɛ hu; ni nakai nɔnɔ hu esa ake atɔɔ nmeletswai abɔ ni esa ake aketsu nii, koni awo le nyɔmɔ hu beian ni eejɔɔ ehe.

Gbejianɔtoo 25

1. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake ehia shi jogbanɔ bɔ ni eeena niyenii, hehaana, wɔɔhe, tsamɔ, ke shihilen nibii ni ahe hiaa, koni le ke ebii fɛɛ ana gbɔmɔtsɔn hewale, ni agbene hu aye abua le keji enitsumɔ nmeɛ le, aloo enaaa hetsele, aloo eje kpa, aloo etsɔ okulafo, aloo egbɔ, aloo gbɛ ko nɔ le elee bɔ ni eefee ena edaan nmaa.

2. Awomei ke gbekɛbii ehia kwemɔ ke yelikebuamɔ kredɛɛ ko. Esa ake ana bi fɛɛ bi yɛ nɛle kome nɔ, bɔ ni akweɛ keji kpeemɔ yoo bi loo hemɔ bi ni.

Gbejianɔtoo 26

1. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake ena skul tsɔsemɔ. Esaaa ake awoɔ nyɔmɔ ko yɛ tsɔsemɔ nɛɛ he, titri le shishijee nɔ le. Esa ake anyɛ mɔ fɛɛ mɔ nɔ, ni ke hoo kwraa le egbe shishijee skul naa. Agbele nɔa ke ninɛnaa nikasemɔhe bɔ ni mɔ fɛɛ mɔ baana mli gbɛ, ni nakai nɔnɔ hu mei fɛɛ baana nikasemɔhe wulu mli gbɛ, shi enɛ baadamɔ mɔdenbɔɔ nɔ.

2. Tsɔsemɔ mli le esa ake akwe koni ayɔse nilee ni yɔɔ gbɔmɔ adesa mli kawula shi kejie agbojee ni yɔɔ emli le kpo, bɔ ni baaha hie asɔ gbɔmɔ ke cheyeli. Enɛ baaha niiashishinumɔ ke tsuishitoo ke naanyobɔɔ ahi maji atɛn, nakai nɔnɔ hu ji hewolo su ke jamɔ; ni ebaaye ebua Jenmaji Ekomefeemɔ Ku le yɛ toinjole gbefan hu.

3. Fɔlɔi yɛ gbenaa kredɛɛ ko ake amɛ dientse amɛbaatsɔɔ tsɔsemɔ ni esa ake amɛbii ana yɛ skul.

Gbejianɔtoo 27

1. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbɛ akɛ ekɛ ehɛ wɔɔ he ni eyɔɔ lɛ kusumfeemɔi kɛ ɲaa nifeemɔi amli, ni eyɛ gbɛfaɲ yɛ sɛɛnamɔ ni yɔɔ jɛɲshikpamɔ nifeemɔi amli hu.

2. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbɛ akɛ ekwɛ koni mɔ ko akaju shi eyɛ niiashikpamɔ, niɲmaa, lalasɔɔ kɛ niteɲmɔ ko ni lɛ diɛɲtsɛ efɛɛ lɛ mli nii.

Gbejjianɔtoo 28

Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbɛ akɛ ehio shāramɔ kɛ maji atɛɲ gbejjianɔtoo ko mli: he ni akɛ hegbɛi ni yɔɔ kpaɲmɔ nɛɛ mli lɛ tsuɔ nii kɛwulaa shi yɛ.

Gbejjianɔtoo 29

1. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ gbɛnaa nitsumɔ ko ha akutso mli ni eyɔɔ lɛ: he pɛ ni eɛɛɛɛ ehɛ, koni ena tsɔsɛmɔ ni yɛɔ emuu kɛwulaa shi yɛ.

2. Mɔ fɛɛ mɔ hegbɛ kɛ ehɛyeli asɛɛtiumɔ mli lɛ nɔ pɛ ni tsio pɛ ni tsio lɛ gbɛ ji mlai ni awo bɔ ni afɛɛ ni akɛ bule ni sa aha mɔ kroko hegbɛi kɛ ehɛyeli, koni ahi shi yɛ hiesɔlɛ kɛ toɲɲɔlɛ mli.

3. Gbɛ ko bɛ akɛ hegbɛ kɛ ehɛyeli nɛɛ asɛɛtiumɔ mli lɛ atɛ shi ashɛ yɲɲtoɪ kɛ otii ni jwɛɛ Jɛɲmaji Ekomefeemɔ Ku lɛ hiɛ lɛ.

Gbejjianɔtoo 30

Esaaa akɛ atsɔɔ kpaɲmɔ nɛɛ shishi yɛ gbɛ ko nɔ akɛ maɲ ko, loo ku ko, loo mɔ ko yɛ hegbɛ ko akɛ efɛɔ nɔ ko ni baanyɛ efite hɛwale ni yɔɔ hegbɛi nɛɛ asɛɛ.
